

The framework of regulatory impact assessment with a meta-synthesis

Amir Aazami¹ | Seyed Mohammad Moghimi^{2*} | Abbas Nargesian³

1. Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: amiraaazami@ut.ac.ir

2. Corresponding Author, Department of Public Administration, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: moghimi@ut.ac.ir

3. Department of Public Administration, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: anargesian@ut.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:

Received 20 November 2022

Revised 19 March 2023

Accepted 29 April 2023

Published online 25 September 2023

Keywords:

*policy-making,
regulatory impact assessment,
meta-synthesis.*

ABSTRACT

The main purpose of this study will be to address the basic question of the components and stages of the appropriate and Comprehensive framework of Regulatory Impact Assessment in the Policymaking Formulation. The research was carried out using the meta-synthesis method. The research population includes articles published in Q1, Q2, Q3, and Q4 journals, which were selected for final analysis after screening 39 articles. Data analysis was done using thematic analysis and Maxqda software. Analyzing the articles, 204 extracted final initial codes are classified into 26 categories and seven main themes; The main identified themes consist of the stages of applying regulatory impact assessment, and the main theme of considerations before applying regulatory impact assessment has also been identified. The results of the research show that the first stage of RIA examines the existing status qua, which includes the motivation and goal of regulation; The second stage of consultation and consensus, which includes consultation and consensus, data and information collection, data and information processing and analysis, proposed option and compliance and evaluation; The third stage is drawing conclusions and choosing the final option for implementation; The fourth stage is recommendations before implementation; The fifth stage is implementation and finally monitoring the implementation method. Since secondary studies provide a big picture of previous studies, considering this issue, the framework presented can be a basis for essential primary studies in regulatory impact assessment. At the same time, it can be used by localizing the presented framework and considering each organization's culture and values.

Cite this article: Aazami, A.; Moghimi, M. & Nargesian, A. (2023). The framework of regulatory impact assessment with a meta-synthesis. *Organizational Culture Management*, 21 (3), 205-219. DOI: <http://doi.org/10.22059/jomc.2023.351408.1008504>

© Amir Aazami, Seyed Mohammad Moghimi, Abbas Nargesian. **Publisher:** University of Tehran Press.
DOI: <http://doi.org/10.22059/jomc.2023.351408.1008504>

ارائه چارچوب ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری با رویکرد فراترکیب

امیر اعظمی^۱ | سید محمد مقیمی^۲ | عباس نرگسیان^۳

۱. گروه تصمیم‌گیری و خطامشی‌گذاری عمومی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: amiraaazami@ut.ac.ir
۲. نویسنده مسؤل، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: moghimi@ut.ac.ir
۳. گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: anargesian@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: پژوهشی</p> <p>تاریخ‌های مقاله:</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۲۹</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۲/۲۸</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۰۹</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۷/۰۳</p> <p>کلیدواژه: ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری، خطامشی‌گذاری، فراترکیب.</p>	<p>هدف اصلی در این پژوهش پرداختن به این پرسش اساسی است که چارچوب مناسب و جامع ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری در تدوین خطامشی باید دارای چه عناصر و اجزا و مراحل باشد. پژوهش با بهره‌گیری از روش فراترکیب انجام شده است. جامعه پژوهش شامل مقالات منتشرشده به زبان انگلیسی هستند که پس از غربالگری تعداد ۳۹ مقاله برای تجزیه و تحلیل نهایی انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل تم و از طریق نرم‌افزار مکس کیودا انجام گرفته است. از تجزیه و تحلیل مقاله‌ها ۲۰۴ کد اولیه نهایی استخراج و در ۲۶ تم فرعی و ۷ تم اصلی طبقه‌بندی شده است. تم‌های اصلی شناسایی شده دربرگیرنده مراحل به کارگیری ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری هستند. همچنین تم اصلی ملاحظات قبل از به کارگیری ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری شناسایی شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد مرحله اول ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری بررسی وضعیت موجود دربرگیرنده انگیزه و هدف تنظیم‌گری، مرحله دوم مشاوره و همفکری شامل مشاوره و همفکری، جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، پردازش و تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده، گزینه پیشنهادی و انطباق و ارزیابی، مرحله سوم نتیجه‌گیری و انتخاب گزینه نهایی برای اجرا، مرحله چهارم توصیه‌های قبل از اجرای برنامه، مرحله پنجم اجرا و در نهایت نظارت بر نحوه اجرا است. از آنجا که مطالعات ثانویه یک تصویر جامع از مطالعات قبلی ارائه می‌دهد، با در نظر گرفتن این موضوع، چارچوب ارائه‌شده در پژوهش حاضر می‌تواند مبنایی برای مطالعات اولیه ضروری در حوزه ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری باشد. در ضمن می‌توان با بومی‌سازی چارچوب ارائه‌شده و نیز با لحاظ کردن فرهنگ و ارزش‌های هر سازمانی از آن بهره‌برداری کرد.</p>

استناد: اعظمی، امیر؛ مقیمی، سید محمد و نرگسیان، عباس (۱۴۰۲). ارائه چارچوب ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری با رویکرد فراترکیب. *مدیریت فرهنگ سازمانی*، ۲۱ (۳) ۲۰۵-۲۱۹.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jomc.2023.351408.1008504>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

© امیر اعظمی، سید محمد مقیمی، عباس نرگسیان.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jomc.2023.351408.1008504>

مقدمه

خطمشی عمومی همواره از اهمیت سرنوشت‌سازی در جوامع مختلف برخوردار است. زیرا، فارغ از اهمیت برجسته آن در زندگی انسان‌ها، هر گونه تدوین و به‌ویژه اجرای نادرست آن می‌تواند منجر به عارضه‌هایی از جمله تضعیف عقاید، باورها، امید، و در یک کلام استیصال و سرخوردگی جامعه مخاطبان خویش شود (پورعزت، ۱۴۰۰: ۱۶۲). اجرای خطمشی^۱ همواره تحت تأثیر مراحل مختلف خطمشی‌گذاری، به‌ویژه مرحله تدوین خطمشی^۲، است (پوراحمدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۳۴ - ۳۳۵).

ضعف در اجرای خطمشی می‌تواند با نبود مکانیسم دانشی و اطلاعاتی در مرحله تدوین خطمشی (به‌ویژه مرحله تصمیم‌گیری) مرتبط باشد که در نهایت به اجرای ناقص و نیز ابتر ماندن خطمشی خواهد انجامید (Salvesen et al., 2008: 285-287). مجموعه عوامل دخیل در تدوین (ناقص) خطمشی و به‌تبع آن نقص در اجرا و نیز راهکار رفع آن‌ها را شاید می‌توان در ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری^۳ جست‌وجو کرد. زیرا RIA مجموعه‌ای از فرایندها و مراحل رسمی به منظور آگاهی دادن به تصمیم‌گیران در فرایند تدوین خطمشی، اخذ مشورت تخصصی از ذی‌نفعان مختلف، و نیز افزایش شفافیت فرایند تصمیم‌گیری و تدوین را ارائه می‌دهد (OECD^۴, 2020). امروزه در بیشتر کشورهای توسعه‌یافته فرایند خطمشی‌گذاری و به‌ویژه مرحله تدوین خطمشی از ویژگی‌ها و ضوابط دقیقی تبعیت می‌کند تا در نهایت آنچه تدوین می‌شود در مرحله اجرا نیز بتواند موفق باشد. تجربه سال‌ها ارزیابی در حوزه تنظیم‌گری (خطمشی، قانون، مقررات، آیین‌نامه، دستورالعمل، بخش‌نامه، و سایر اقسام مربوطه) حکایت از عدم موفقیت صرف ارزیابی اجرا، که پسینی هست، دارد و بنابراین موفقیت در ارزیابی صحیح تنظیم‌گری را زمانی می‌توان کسب کرد که فرایند ارزیابی به صورت ترکیبی از ارزیابی پیشینی و ارزیابی پسینی (امامی میبیدی و آزادانی، ۱۳۹۹: ۳۲۴) و در قالبی بهینه نمایان شود. بدین منظور یکی از فرایندهای مورد استفاده از میان انواع ارزیابی‌های تأثیرات چارچوب فرایند علمی و عملی ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری است که تحت عنوان رویکردی تحلیلی بر اساس مدارک و اطلاعات و شواهد (کمی و کیفی) به منظور اطمینان از سطح کیفیت خطمشی‌ها و نیز ارزیابی (پیشینی^۵ و پسینی^۶) هزینه‌ها، پیامدها، و سایر تأثیرات جانبی (مثبت و منفی) مصوبات بر محیط‌های اجتماعی، اقتصادی، و زیست‌محیطی تعریف می‌شود (Hudson et al., 2017; OECD, 2020). RIA که شامل انگیزه و هدف، گزینه‌ها، تأثیرات، تدوین، اجرا، بار مسئولیت اداری، انطباق و ارزیابی، مشاوره و همفکری، اطلاعات برای بازرسی مالی، خلاصه، و اطلاعات تماس است (Huge & Waas, 2011) را می‌توان برای سازمان‌ها و نهادهای دارای فعالیت تنظیم‌گری مورد استفاده قرار داد (Radaelli, 2009: 1160-1161) که در ساده‌ترین حالت عملکرد RIA در کشورهایی که از آن استفاده می‌کنند می‌تواند نوعی کنترل و پیشگیری‌کننده از آسیب در نظر گرفته شود که آثار منفی و ناخواسته را محدود می‌کند و موجب صرفه‌جویی در منابع کمیاب می‌شود. در بهترین حالت، RIA راهی برای افزایش صداقت و اعتماد به فرایند خطمشی‌گذاری و بهبود آثار تنظیم‌گری با ارتقای تصمیم‌گیری آگاهانه است (Adelle et al., 2015: 89-90). بنابراین، می‌توان هدف واقعی RIA را ارزیابی و اندازه‌گیری هزینه‌ها و منافع برای طیف وسیعی از گزینه‌ها دانست (Parker, 2012). در واقع ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری می‌تواند از طریق آگاهی و یاری رساندن به خطمشی‌گذاران در مرحله تدوین خطمشی و تأثیرگذاری مؤثر بر کیفیت تصمیم‌گیری (Welch, 2007; Jacobs, 2004) به یک خطمشی خوب منتهی شود (Carroll, 2015; Adelle et al., 2010); به‌ویژه که RIA را می‌توان برای سازمان‌ها و نهادهای دارای فعالیت تنظیم‌گری مورد استفاده قرار داد (Radaelli, 2009).

گسترده‌گی کاربرد RIA در حوزه‌ها و عرصه‌های مختلف قابل ملاحظه است. مثلاً در پژوهش‌های متنوعی به نقش RIA در رقابت اقتصادی میان کشورها (Davidson et al., 2021)، کاربرد RIA در صنایع غذایی (Kusuma et al., 2019)، نقش RIA در توسعه پایدار (Jakupec & Kelly, 2016; Hertin et al., 2009)، تأثیرات بالقوه ارزیابی خطمشی‌های تغییرات

1. policy implementation
2. policy formulation
3. regulatory impact assessment (RIA)
4. organisation for economic co-operation and development (OECD)
5. prospective (ex ante)
6. retrospective (ex post)

آبوهوا (Rilling & Tosun, 2021)، کاربرد RIA در صنایع حمل و نقل کالاهای خطرناک (Celebi, 2021)، کاربرد RIA در توسعه کارآفرینی برای ارتقای سطح کیفی محصولات کشاورزی (Abdullah et al., 2020)، یا بررسی تطبیقی انواع RIA با محوریت تنظیم‌گری ملی در کشورهای مختلف (Pankovski, 2021; Dogaru & Kreci, 2020; Carvalho et al., 2017; Turgel et al., 2020; Brenner & Fazekas, 2020; Adelle et al., 2016; Radaelli, 2010) پرداخته شده است.

ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری در فراهم آوردن الزامات یک خطمشی‌گذاری کارآمد و مطلوب از قبیل جامع‌نگر بودن، دید بلندمدت داشتن، نوآورانه بودن، فراگیر بودن، و قابلیت ارزیابی انواع پیامدها و تأثیرات نقش اساسی را ایفا می‌کند. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد این روش ارزیابی تأثیر مثبتی در تنظیم‌گری کارآمد و تحقق اهداف حکمرانی داشته است. بنابراین، این روش ارزیابی را باید عنصر اساسی در فرایند خطمشی‌گذاری تلقی کرد (زرشکن عابد، ۱۳۸۷: ۸-۲۳). در ارتباط با حوزه مدیریت دولتی و خطمشی‌گذاری و در پژوهش‌های تجربی که در خصوص RIA در کشورهای مختلف صورت گرفته است (shah, 2018; Salvador et al., 2018; Carvalho et al., 2020; Brzek, 2014; Muqumov, 2021; Kurniawan et al., 2018; Dvorak, 2015; Radaelli, 2009; Reyes et al., 2015; Kirkpatrick & Parker, 2007; Jacobs, 2004; Vitek, 2012; Forbici & Lovitt, 2018; OECD, 2020) تنها به صورت کلی به ارتباط این نوع از ارزیابی و فرایند کلی خطمشی‌گذاری پرداخته شده است و به همین دلیل برقراری ارتباط میان RIA و مراحل خطمشی‌گذاری به‌ویژه مرحله تدوین خطمشی (Shapiro & Morrall, 2012; Adelle et al., 2015; Dunlop et al., 2012; Kirkpatrick & Parker, 2004; Rissi & Sager, 2013) به صورت جدی مورد توجه نبوده است.

پیش‌شرط اجرای خوب و مناسب یک خطمشی، الزاماً انجام دادن محاسبه‌های دقیق نیست، بلکه ارزیابی پرسشگرانه (در خصوص شناسایی تأثیرات پیشینی و پسینی مثبت و منفی) منتج به تدوین آن بر اساس اصول و منطق علمی است. در واقع این فرایند تدوین خطمشی است که به نوعی تعیین‌کننده شرایط برای اجرای خطمشی است. با توجه به کاربرد گسترده RIA در حوزه‌های مختلف، استفاده آن در کشورهای توسعه‌یافته، و نقش پررنگ آن در موفقیت خطمشی‌گذاری پژوهشی جامع که با تجمیع نتایج مطالعات پیشین به ارائه مؤلفه‌های ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری^۱ بپردازد یافت نشد. بنابراین، در این پژوهش بر آن هستیم که با بهره‌گیری از رویکرد فراترکیب به ارائه چارچوب ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری بپردازیم تا مبنایی برای بهره‌برداری از آن در سازمان‌ها شود و همچنین با مشخص شدن شکاف‌های پژوهشی مسیر برای تحقیقات آینده فراهم آید.

پیشینه پژوهش

از دهه ۱۹۶۰ و با ظهور زمینه ارزیابی، ارزیابی خطمشی‌ها نیز مستمر در جریان بوده است. با بازنگری‌های بنیادی در روش‌های سنتی قبلی و ظهور رویکردهای جدید ارزیابی، ابزارهای نوین با هدف سنجش اثربخشی و کارایی خطمشی‌ها رونق بیشتری گرفتند (De Francesco & Pattyn, 2021: 2). یکی از آن مفاهیم ارزیابی RIA بود. البته مفهوم RIA از تجارب برخاسته از منطقه آمریکای شمالی آمده است و مفهومی جدید نیست. در واقع در خصوص ارزیابی و تحلیل تأثیرات خطمشی‌ها در گذشته به موارد و جنبه‌های مختلفی از ارزیابی تأثیرات همچون ارزیابی تأثیرات اجتماعی، ارزیابی تأثیرات محیطی، ارزیابی تأثیرات قانون، و غیره توجه می‌شد. به باور برخی، RIA برای اولین بار به عنوان یک فرایند در دولت نیکسون در آمریکا (اوایل دهه ۱۹۷۰) و هنگامی که شرکت‌های آمریکایی شروع به شکایت از هزینه‌های مربوط به مقررات زیست‌محیطی کردند نمایان شده است. با وجود این، تاریخچه رسمی اولین ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری‌ها به دولت کارتر در آمریکا و در قالب تحلیل هزینه-منفعت در تحلیل تأثیرات تورم در ایالات متحده برمی‌گردد (Anderson, 1998: 496-497; Abdullah, 2020: 565). اما اهمیت وافر آن به دهه ۱۹۸۰ مربوط می‌شود (Carvalho et al., 2017a: 117-118). ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری، به عنوان یک ابزار خطمشی‌گذاری و رویکرد روش‌شناختی، در برنامه‌های «دولت کوچک‌تر»^۲ در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ در زمان ریاست‌جمهوری

۱. در خصوص عبارت Regulatory Impact Assessment از معادل‌های مختلفی از قبیل ارزیابی تأثیرات/ آثار قانون، قانون‌گذاری، مقررات، مقررات‌گذاری، و تنظیم‌گری استفاده می‌شود که پس از بررسی در نهایت عبارت «ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری» در این پژوهش ملاک قرار گرفت.

2. smaller government

ریگان^۱ در ایالات متحده و مارگارت تاچر^۲ در انگلستان ریشه دارد. از سال ۱۹۹۵، دفتر مدیریت و بودجه آمریکا گزارش‌هایی را در مورد هزینه‌ها و مزایای مقررات دولتی منتشر کرد و در سال ۲۰۰۰ راهنمایی در مورد نحوه انجام دادن RIA را منتشر کرد که از این طریق بر ریسک و کیفیت جمع‌آوری اطلاعات نیز نظارت و ارزیابی شده است (Parker, 2012: 77-96).

همان‌طور که پیش‌تر و در بخش بیان مسئله اشاره شد، منظور از Regulatory صرف قانون نیست که در حیطه قانون‌گذاری مجلس است، بلکه مقررات‌گذاری را که می‌تواند توسط سایر مراکز تصمیم‌ساز انجام شود شامل می‌شود. از این رو معنای تنظیم‌گری برای آن انتخاب شد تا این ارزیابی آثار را بتوان برای هر یک از نهادهای حکومتی و ذی‌صلاح، که در امر تنظیم‌گری فعال‌اند، به کار گرفت (مرکز مالگیری، ۱۳۹۲: ۲۲۶). ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری شیوه‌ای برای ارتقای مبنای تجربی تصمیم‌گیری در قانون‌گذاری محسوب می‌شود (سعید، ۱۳۸۲: ۲۳۶ - ۲۳۷). از جمله کارکردهای RIA به عنوان یک ابزار چندجانبه می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد (Vilnius, 2000: 4-6):

- ابزاری تحلیلی^۳ به منظور بهبود درک تأثیرات واقعی اقدامات تنظیم‌گر در دنیای واقعی؛^۴
  - ابزاری عقلانی^۵ برای افزایش اثربخشی و کارایی اداره عمومی؛
  - ابزاری هماهنگ‌کننده^۶ جهت ادغام اهداف چندگانه خطامشی؛
  - ابزار پاسخگویی^۷ برای بهبود کیفیت پاسخگویی تنظیم‌گر از طریق ارائه اطلاعات گسترده و بیان مزایای جامعه در تصمیم‌گیری‌های تنظیم‌گر (Ydesen & Bomholt, 2020: 17-18)؛
  - ابزاری مشاوره‌ای برای بهبود شفافیت و مشورت با هدف پاسخگویی تنظیم‌گر.
- در خصوص گام‌هایی که در فرایند ارزیابی آثار تنظیم‌گری باید طی شود مدل‌های مختلفی وجود دارد که معمولاً مواردی چون عنوان طرح پیشنهادی، هدف و آثار در نظر گرفته شده در طرح پیشنهادی، مسئله خطامشی، گزینه‌های مدنظر، تأثیرات، توزیع تأثیرات، نتایج حاصله از مشاوره‌ها، اجرا و ضمانت‌های اجرایی، فرایند نظارت و ارزیابی را شامل می‌شوند (Welch & Waddington, 2005: 7-8).

ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری به صورت علمی و رسمی ابتدا توسط کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه انجام شد. اما در حال حاضر در بسیاری از کشورهای در حال گذار و در حال توسعه نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. OECD که همواره خود را سازمانی دانش‌بنیان و مستقل معرفی می‌کند در سال ۱۹۶۱ میلادی و با مأموریت سیاسی واضح و مشخصی تأسیس شد که آن دفاع کردن و نیز ارتقای اقتصاد آزاد از یک سو و لیبرال دموکراسی از سوی دیگر بود که البته طی چند دهه فعالیت نحوه عملکرد و فعالیت‌های آن به تناسب تغییر واقعیت‌های ژئوپلیتیک و اقتصادی کشورهای عضو همواره در حال تغییر و پویایی است (Xiaomin & Auld, 2020: 507-508). در حال حاضر ۳۷ کشور به‌ویژه کشورهای توسعه‌یافته عضو آن هستند. این نهاد جهانی به دلایلی از قبیل گزارش‌های باکیفیت کشورهای عضو، انجام دادن مقایسه‌های بین‌المللی، انتشار گزارش و مقالات معتبر جهانی، و سایر فعالیت‌های معتبر علمی خویش همواره مورد توجه خطامشی‌گذاران، سیاستمداران، رسانه‌ها، و سایر گروه‌های ذی‌نفع بوده است (Rautalin et al., 2020: 6-7).

در سال ۲۰۰۹، کمیته خطامشی نظارتی با مأموریت اصلی ترویج رویکردی یکپارچه و چندرشته‌ای برای کیفیت تنظیم‌گری و ایجاد اطمینان از اینکه OECD، به عنوان یک کل، خطامشی‌ها و شیوه‌های تنظیم‌گری مناسب را ترویج می‌کند تشکیل شد. در عمل، RPC را محفلی برای گفت‌وگوی خطامشی‌ها و با مقامات ارشد خطامشی‌های تنظیم‌گری کشورهای عضو و شریک

1. Reagan
2. Margaret Thatcher
3. analytical tool

۴. در برخی کتب و پژوهش‌ها، از هر دو واژه Assessment و Analysis برای حرف A در RIA استفاده می‌شود و مفهوم آن‌ها یکی پنداشته می‌شود (Pankovski, 2021: 2; Kirkpatrick & Parker, 2007: 2; Belfield et al., 2018: 1).

5. rationality tool
6. co-ordination tool
7. accountability tool

می‌دانند. هدف از تشکیل آن اشتراک میان کشورهای نماینده در مسائلی از قبیل ایده‌ها، اطلاعات، نوآوری‌ها، و تجزیه و تحلیل مربوط به چالش‌های جاری در خط‌مشی‌های تنظیم‌گری و حکمرانی است (OECD, 2020: 3).

البته به تناسب نوع اهداف و زمینه فعالیت، رویکردهای مختلف و متنوعی در کشورهای عضو OECD برای بهره‌گیری حداکثری از ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری وجود دارد. هر یک از این روش‌ها و رویکردهای بومی بر اساس اهداف خط‌مشی آن کشور و درجه‌بندی‌های اولویتی مورد استفاده هستند. در جدول ۱ به انواع رویکردهای RIA اشاره شده است.

جدول ۱. انواع رویکردهای RIA در کشورهای عضو OECD (OECD, 2004: 10-11)

کشور	رویکرد مورد استفاده در بهره‌گیری از RIA
هلند	تحلیل تأثیرات تجاری ^۱ با تمرکز بر تأثیرات ناشی از مشاغل
جمهوری چک	تحلیل تأثیرات مالی بر اقتصاد ^۲ به منظور پوشش دادن سایر تأثیرات اقتصادی-اجتماعی
فرانسه	تحلیل تأثیرات کلی ^۳ با تأکید بر اشتغال کارکنان و تأثیرات محاسباتی
اتریش و پرتغال	تجزیه و تحلیل محاسباتی ^۴ با تمرکز بر هزینه‌های مستقیم بودجه در اداره دولت
فنلاند	دارای طیف گسترده‌ای از انواع تحلیل تأثیرات جزئی ^۵ شامل بودجه، اقتصاد، سازمان و نیروی انسانی، محیط زیست، جامعه و سلامت و خط‌مشی‌های منطقه‌ای است که الزاماً یکپارچه نیست و هر یک از ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری توسط وزارتخانه‌های مختلف انجام می‌شود.
بلژیک	ارزیابی ریسک ^۶ و آن هم فقط در مواردی از قبیل سلامت عمومی، ایمنی، و مقررات محیطی
یونان، ایرلند، اسپانیا و سوئد	چک‌لیست ^۷ (فهرستی از تأثیرات ناشی از تنظیم‌گری)
مکزیک	بهره‌گیری از سه نوع ارزیابی: تأثیرات بالای RIA ^۸ ، معمولی ^۹ ، RIA دوره‌ای ^{۱۰}

در ادامه به برخی از پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه RIA در داخل و خارج از کشور پرداخته می‌شود.

- صابری و طحان نظیف (۱۴۰۰: ۱۲۷) در پژوهش «مجلس شورای اسلامی و لزوم ارزیابی تأثیرات قانون در مرحله تقنین» ضمن تبیین درست وظایف اصلی مجلس (تنظیم‌گری و نظارت) به لزوم انجام RIA توسط مجلس پرداختند. در همین خصوص، امکانات و ظرفیت‌های فراوان مجلس (تصویب قوانین آزمایشی، اختیارات کمیسیون‌های تخصصی، اختیارات دیوان محاسبات، و نیز ارتباط گسترده مجلس با سایر نهادهای مدنی و ذی‌نفعان) برای این امر نیز بیان شده است.
- در پژوهش «حکمرانی در برابر نفوذ اقتدارگرایی در منطقه بالکان غربی»^{۱۱} این نتیجه به دست آمد که ساختارهای فرایندی و خط‌مشی‌گذاری اقتدارگرایی منطقه بالکان غربی طی سالیان اخیر از خارج (اتحادیه اروپا و سازمان‌های جهانی) و درون (دولت‌های محلی و نهادهای مدنی) مورد حمله بوده‌اند و بنابراین لزوم بهره‌گیری دولت‌های فعلی از ساختارهای علمی و منعطف RIA برای بهبود شرایط تنظیم‌گری و حرکت به سمت حکمرانی خوب بیش‌ازپیش نمایان شده است. به واسطه RIA می‌توان زمینه مشارکت ذی‌نفعان و بازیگران حاشیه‌ای در امر تصمیم‌گیری و خط‌مشی‌گذاری و نیز ایفای نقش نظارتی را تسهیل کرد (Pankovski, 2021: 17-18).
- پژوهش «تنظیم‌گری مفیدتر از طریق RIA؟ مزایا و مفاهیم بر اساس مورد برزیل»^{۱۲} با بررسی وضعیت فعلی RIA در برزیل نشان می‌دهد، به‌رغم مفید بودن این نوع ارزیابی، استقرار اجباری آن بر اساس الزامات سازمان OECD می‌تواند

1. business effects analysis

2. financial impacts on the economy

3. general impact analysis

4. fiscal analysis

5. partial impact analyses

6. risk assessment

7. checklist

8. High Impact RIA

9. Ordinary RIA

10. Periodic RIA

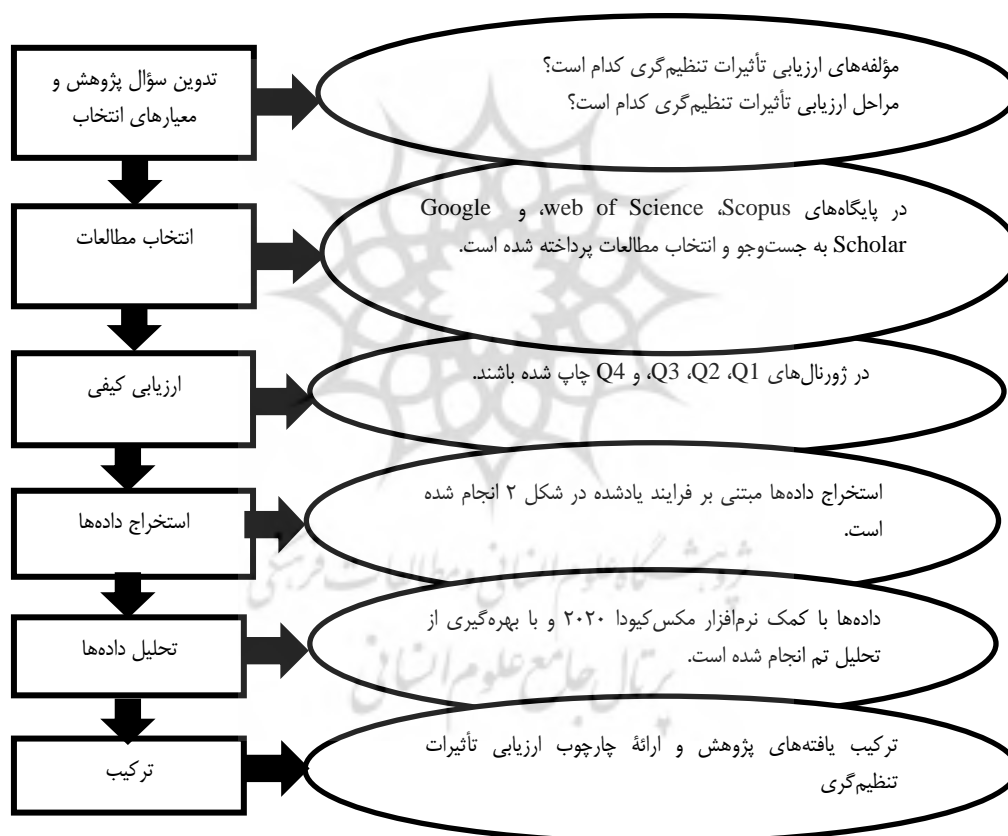
11. Governance versus Authoritarian Influence in the Western Balkans

12. Better utility regulation through RIA? Merits and implications based on the Brazilian case

بخشی از مزایای آن را تحت تأثیر قرار دهد. آنچه در حال حاضر در برزیل در جریان هست رویکرد تعدیل‌شده از بالا به پایین RIA است که به نوعی الزام قانونی تبدیل شده است (Carvalho et al., 2020: 7-8). بنابراین در این پژوهش به ارائه یک چارچوب جامع مبتنی بر مطالعات گذشتگان پرداخته شده است که در آن علاوه بر مراحل اجرای RIA به ملاحظات قبل از به‌کارگیری RIA و مسائلی که باید مورد توجه قرار گیرند نیز پرداخته شده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر یک پژوهش کاربردی است که با بهره‌گیری از روش فراترکیب با رویکرد کیفی انجام شده است. در فراترکیب، محقق با بررسی عمیق مطالعات گذشتگان (Shafiee et al., 2020: 47) به ادغام یافته‌های کمی و کیفی (Manimozhi & Srinivasan, 2018: 632) پیشینه پژوهش در حوزه مورد نظر می‌پردازد. رویکردهای متفاوتی برای انجام دادن پژوهش با روش فراترکیب وجود دارد. پژوهش حاضر بر اساس رویکرد لچال^۱ و همکارانش (۲۰۱۷: ۳) انجام گرفته است. فرایند پژوهش در شکل ۱ آورده شده است.

شکل ۱. فرایند فراترکیب

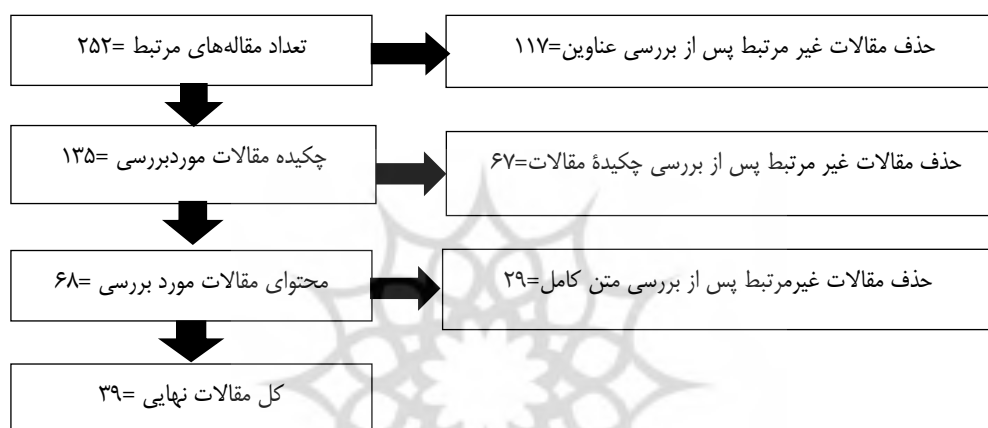
تحلیل یافته‌های پژوهش مبتنی بر فراترکیب

با توجه به آنچه در شکل ۱ نشان داده شده است، در مرحله اول با توجه به هدف پژوهش سؤالات پژوهش به شکل زیر است:

- مراحل ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری کدام است؟
- مؤلفه‌های ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری کدام است؟

با توجه به سؤالات پژوهش، کلیدواژه‌های Regulatory Impact Assessment و Regulatory Impact Analysis در سه پایگاه اساسی Google Scholar، Scopus، web of Science برای جست‌وجوی مقالات انتخاب شد. با کلیدواژگان انتخابی در بخش‌های عنوان و چکیده مقالات و واژگان کلیدی و با بهره‌گیری از استراتژی‌های روبه‌جلو و روبه‌عقب به جست‌وجوی مقالات ژورنالی معتبر منتشرشده به زبان انگلیسی بدون محدودیت زمانی پرداخته شد. گفتنی است به منظور دسترسی به اکثر منابع با استفاده از عملگرهای جست‌وجو کلیدواژه‌های پژوهش به صورت ترکیبی با واژه‌های چارچوب، الگو، مدل، و فرایند نیز به جست‌وجوی مقالات پرداخته شد که تعداد ۶۵۹ مقاله به دست آمد. از بین مقاله‌های استخراج‌شده از پایگاه‌های متفاوت، ۳۷۸ مقاله تکراری بود و از بین ۲۸۱ مقاله باقی‌مانده نیز ۲۹ مقاله به دلیل اینکه در ژورنال‌های Q1، Q2، Q3، Q4 منتشر نشده بودند حذف شدند. در ادامه ۲۵۲ مقاله وارد غربالگری (با در نظر گرفتن فرایند یادشده در شکل ۲) و در نهایت ۳۹ مقاله برای بررسی نهایی انتخاب شد.

مشخصات نمونه‌ای از مقالات انتخاب‌شده در جدول ۲ آورده شده است.

شکل ۲. فرایند انتخاب مقالات

جدول ۲. نمونه‌ای از مقالات انتخابی برای بررسی

ردیف	عنوان	نویسنده	مقدار شاخص Q
۱	کیفیت ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری تهیه‌شده توسط آژانس‌های تنظیم‌گری برزیل چگونه است؟	Saab & Silva, 2022	Q2
۲	تنظیم سودمندی مفید از طریق RIA؟ مزایا و پیامدها بر اساس مورد مطالعه: برزیل.	Carvalho et al., 2020	Q1
۳	ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری بر سرمایه اجتماعی. مورد مطالعه: لهستان	Kurowski & Szymaniec, 2020	Q3

برای ترکیب یافته‌ها به منظور ارائه چارچوب مبتنی بر پیشینه پژوهش، ابتدا با بهره‌گیری از تکنیک تحلیل تم به تجزیه و تحلیل مقاله‌های نهایی پرداخته شد. تحلیل تم یک روش تجزیه و تحلیل کیفی است که اغلب برای پژوهش اولیه و بازیابی‌های سیستماتیک مورد استفاده قرار می‌گیرد (Purssell & Gould, 2021: 3). در این تکنیک ابتدا، با بررسی متون، کدگذاری اولیه انجام می‌شود. سپس با بازیابی و ترکیب آن‌ها مقوله‌ها تعریف می‌شود (MacCarthy, 2021: 472). به باور ساندرس و همکارانش (۲۰۱۹: ۶۵۱) تحلیل تم می‌تواند از طرق درک حجم زیاد و متفاوت داده‌های کیفی، ادغام داده‌های مرتبط که از رونوشت‌ها و یادداشت‌های مختلف استخراج شده است، شناسایی تم‌ها یا الگوهای کلیدی از مجموعه داده‌ها برای اکتشاف بیشتر، تهیه یک توصیف تماتیک از این داده‌ها و/یا توسعه و آزمون تفاسیر و نظریه‌ها بر اساس الگوها یا روابط تماتیک قابل رؤیت ترسیم شود و تأیید نتایج به پژوهشگر یاری رساند. در پژوهش حاضر نیز تجزیه و تحلیل داده‌ها با تکنیک تحلیل تم از طریق نرم‌افزار مکس کیودا ۲۰۲۰ انجام شد. در ضمن گفتنی است به منظور افزایش میزان اعتبار پژوهش در مرحله کدگذاری از

۱. در سایت <https://www.scimagojr.com> مبتنی بر نتایج سال ۲۰۲۱، مقالات مورد بررسی قرار گرفته است.

دو شخص کدگذار بهره‌گیری شد. در ادامه و به منظور مقوله‌بندی، ابتدا کدهای اولیه‌ای که از نظر معنا و مفهوم با هم سنخیت داشتند یکی در نظر گرفته شدند و سپس با طبقه‌بندی کدهای اولیه‌ی نهایی‌شده مقوله‌ها و تم‌های اصلی به دست آمدند که در جدول ۴ و ۵ گزارش شده‌اند. گفتنی است قبل از به‌کارگیری RIA باید یک سری ملاحظات در رابطه با بهره‌برداری مناسب از RIA مورد توجه قرار گیرد. بدین منظور، ابتدا با کمک کدهای اولیه‌ی استخراج‌شده و طبقه‌بندی آن‌ها تم ملاحظات به‌کارگیری قبل از RIA استخراج شد که نمونه‌ای از آن‌ها در جدول ۳ گزارش شده است.

با توجه به آنچه در جدول ۳ گزارش شده است، به منظور موفقیت در بهره‌برداری از RIA باید ملاحظاتی همچون نهادینه‌سازی RIA، بهره‌گیری از تنظیم‌گرهای خبره، رویکرد تفکر انتقادی نسبت به مسائل، مورد توجه قرار دادن تضادهای ارزشی، آموزش، غلبه بر مسائل (قانونی، تضادهای ارزشی، سیاسی، رویه‌ای، فنی، نهادی، منابع)، انعطاف‌پذیری سیاسی RIA، تقویت بینش‌های رفتاری، گفتمان‌سازی و غلبه بر ابهام، و مدیریت دانش مورد توجه قرار گیرد. در ادامه نمونه‌ای از مقوله‌های مرتبط با مراحل اصلی اجرای RIA در جدول ۴ گزارش شده است.

جدول ۳. نمونه‌ای از ملاحظات قبل از به‌کارگیری ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری

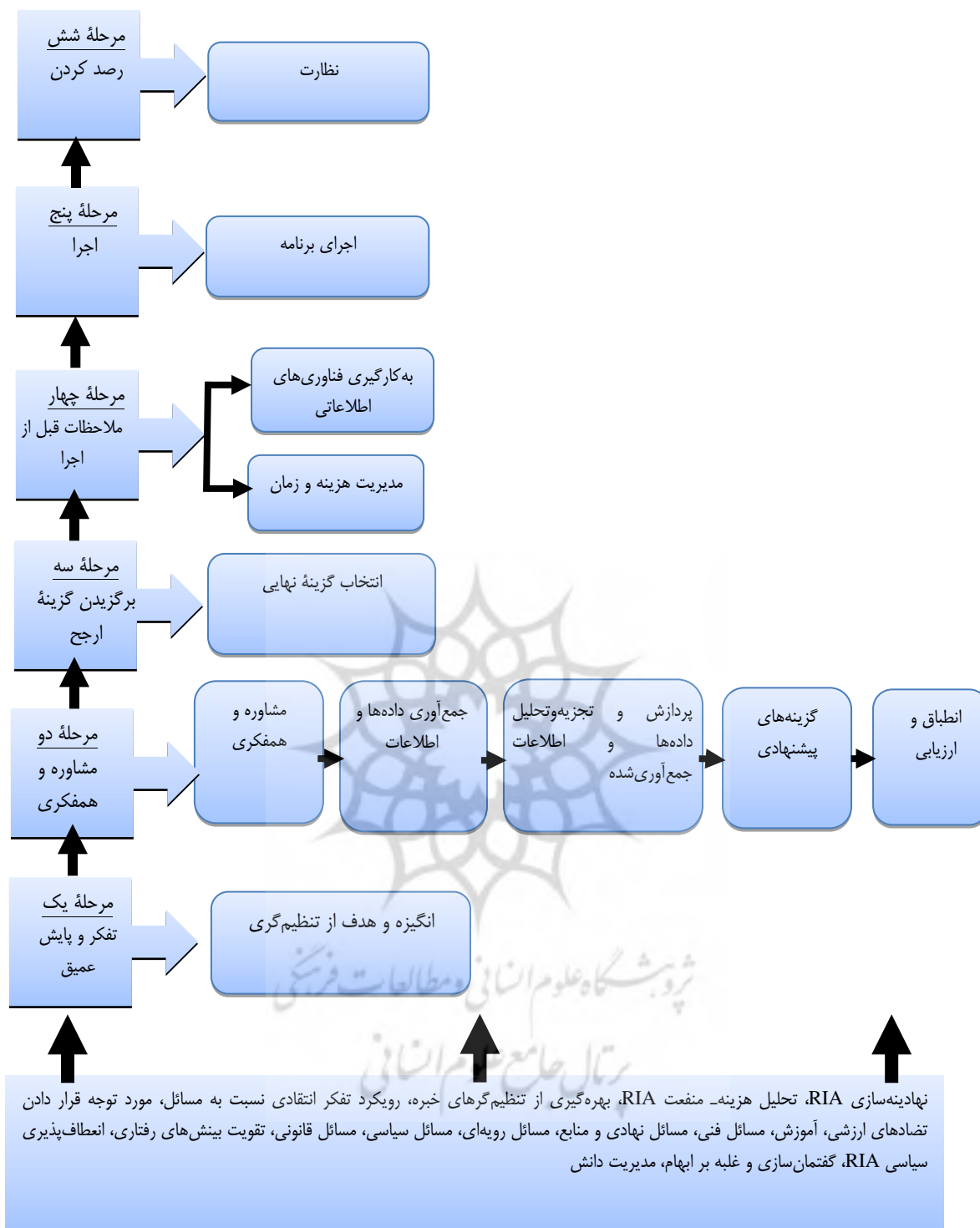
تم	مقوله	کدهای اولیه‌ی نهایی‌شده	کد مقاله
ملاحظات قبل از به‌کارگیری RIA	نهادینه‌سازی RIA	اعمال روش ساده و انعطاف‌پذیر در اجرای RIA	۲۲، ۳۸
		اعمال RIA در مقررات موجود و مقررات جدید	۳۸
		ایجاد تقاضا برای RIA	۲۲
		ایجاد حوزه‌های اصلاحی در داخل و خارج از سازمان	۶
		تودرتویی RIA در برنامه‌های اصلاحی گسترده‌تر	۳۷
		حمایت از اصلاحات خاص	۱۱
		اولویت‌بندی مسائل نیاز به RIA	۳۹
		تمرکز بر نهادینه‌سازی	۲۲
		درک RIA به عنوان یک سیستم حکمرانی	۱۳
		اجرای RIA به عنوان بخشی از یک فرهنگ اداری	۲۵
		تلقی RIA به عنوان یکی از منابع تصمیم‌گیری	۲۵

جدول ۴. مقوله‌ها و تم‌های استخراج‌شده

تم اصلی	تم فرعی	کد	کد مقاله
تفکر و پایش عمیق	انگیزه و هدف از تنظیم‌گری	روشن کردن هدف از انجام RIA	۳، ۷، ۱۵، ۲۲، ۲۸
		شناسایی مشکلی که باید توسط تنظیم‌گری حل شود.	۳، ۷، ۱۴
		شرح کامل مشکل	۳۷، ۳، ۳۰
		تجزیه و تحلیل سیستماتیک مشکل	۱۷
		شناسایی قانونی اقدام سازمان تنظیم‌گری در مورد موضوع	۷
		شناسایی حوزه‌های مشکل‌زا	۱۱، ۷
		توجیه	۳۵

همان‌طور که در جدول ۴ گزارش شده است، با ترکیب داده‌های حاصل از تحلیل مقالات ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری از شش مرحله تفکر و پایش عمیق، مشاوره و همفکری، برگزیدن گزینه ارجح، ملاحظات قبل از اجرا، اجرا و رصد کردن فعالیت‌ها تشکیل شده است.

در نهایت، از ترکیب یافته‌های پژوهش، چارچوب ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری مبتنی بر پیشینه پژوهش نمایش داده‌شده در شکل ۳ ارائه شده است.

شکل ۳. چارچوب ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری (RIA) مبتنی بر پیشینه پژوهش

نتیجه و پیشنهاد

به تبعیت از این موضوع که نظام خط‌مشی‌گذاری کشور یکی از عوامل مؤثر در تحقق خط‌مشی‌های کلان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، و سیاسی آن کشور به شمار می‌رود (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۵) فرایند علمی و برخاسته از چارچوب ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری در تدوین خط‌مشی در سازمان‌ها و نهادهای مختلف هر کشور نیز می‌تواند تبعات بهینه و مطلوبی را به همراه داشته

باشد و با اجرای اصولی و منطقی کارکردهای ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری می‌توان مانع هدررفت خیل عظیم منابع (انسانی، مالی، اطلاعاتی، زمانی، و غیره) ناشی از رهاشدگی خطامشی‌ها شد که تعداد آن‌ها نیز کم نیست (پورا احمدی و همکاران، ۱۳۹۷).

در خصوص اهمیت ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری می‌توان به جایگاه آن در فرایند تصمیم‌گیری در خصوص نحوه تدوین خطامشی اشاره کرد. این موضوع در همه فرایندهای مذکور اعم از سناریوپردازی، تعیین اهداف با تصور پیامدها و آثار احتمالی، نزدیکی دیدگاه ذی‌نفعان، و غیره اهمیت خود را نشان می‌دهد (Carvalho et al., 2017a: 117-118). از این رو، پژوهش حاضر با هدف ارائه چارچوب ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری با بررسی و مطالعه ۳۹ مقاله از بین ۶۵۹ مقاله طبق روش فراترکیب با استفاده از فرایند لاجال و همکارانش (۲۰۱۷) انجام شده است. بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌ها در ابتدا ۲۰۴ کد اولیه استخراج شد و سپس در ۲۶ تم فرعی و ۷ تم اصلی (تفکر و پایش عمیق، مشاوره و همفکری، برگزیدن گزینه ارجح، ملاحظات قبل از اجرا، اجرا و رصد کردن فعالیت‌ها) طبقه‌بندی شده است. در نهایت نیز چارچوب اجرای RIA مبتنی بر پیشینه پژوهش ارائه شده است. همان‌طور که در پیشینه پژوهش نیز بیان شد، به‌رغم اینکه مدل‌ها و رویکردهای متنوع و متفاوتی در حوزه ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری مطرح شده است، جامعیت کامل را ندارد. بنابراین، این پژوهش با ترکیب یافته‌های پژوهش‌های پیشین به دنبال آن بوده است که به یک چارچوب جامع از ارزیابی تنظیم‌گری دست پیدا کند؛ چارچوبی جامع که در آن علاوه بر تشریح مراحل به‌کارگیری ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری به ملاحظات لازم برای موفقیت RIA نیز توجه شده باشد.

همان‌طور که در چارچوب نشان داده شده است قبل از شروع به‌کارگیری RIA باید یک سری از ملاحظات همچون نهادینه‌سازی RIA، تحلیل هزینه منفعت RIA، بهره‌گیری از تنظیم‌گرهای خبره، رویکرد تفکر انتقادی نسبت به مسائل، مورد توجه قرار دادن تضادهای ارزشی، آموزش، مسائل فنی، مسائل نهادی و منابع، مسائل رویه‌ای، مسائل سیاسی، مسائل قانونی، تقویت بینش‌های رفتاری، انعطاف‌پذیری سیاسی RIA، گفت‌وگو سازی و غلبه بر ابهام، و مدیریت دانش را مورد توجه قرار داد که برای رسیدن به یک نتیجه مطلوب در این خصوص می‌توان از فرایندهای مرتبط با مقوله‌های آموزش، یادگیری، توانمندسازی، و غیره استفاده کرد. می‌توان ضرورت این ملاحظات را در درون چالش‌های اجرای RIA در پژوهش Kurniawan و همکارانش (۲۰۱۸) درک کرد که تحت عناوینی از قبیل عدم تعهد رهبر سازمانی و نیز محدودیت‌های موجود بر سر راه بودجه، حمایت قانونی، و اجتماعی شدن مطرح شده‌اند.

با توجه به آنچه در جدول ۴ و شکل ۳ قابل مشاهده است، مراحل اجرای RIA شامل تفکر و پایش عمیق، مشاوره و همفکری، برگزیدن گزینه ارجح، ملاحظات قبل از اجرا، اجرا و رصد کردن فعالیت‌ها است. در مرحله تفکر و پایش عمیق بهتر است بر مسائلی همچون محتوا و بستر شکل‌گیری مسئله که می‌تواند متأثر از گزینه‌های پیشنهادی و تأثیرات بالقوه آن‌ها باشد تمرکز بیشتری داشت. در ادامه پیشنهاد می‌شود برای بهره‌گیری حداکثری از مقوله مشاوره و همفکری به اقداماتی از قبیل تشکیل کمیته‌های تخصصی و مشورتی، گسترش حلقه مشاوران، و بهره‌گیری فکری از همه ذی‌نفعان مربوطه مبادرت شود. در مرحله برگزیدن گزینه ارجح بهتر است با مشارکت تصمیم‌گیرندگان اصلی فرایند خلاصه کردن پیشنهادها و در نهایت انتخاب گزینه نهایی صورت گیرد. زمانی که انتخاب گزینه ارجح انجام گرفته باشد، بهتر است به منظور تسهیل اجرای برنامه از توصیه‌های کاربردی، از قبیل بهره‌گیری از فناوری‌های اطلاعات، و نیز استفاده از بازی‌های شبیه‌سازی غفلت نشود. در نهایت نیز برنامه مورد نظر اجرا می‌شود و مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. می‌توان هر یک از این مراحل یادشده را در بخش‌هایی از پژوهش‌های پیشین یافت. مثلاً در پژوهشی Carvalho و همکارانش (۲۰۲۰) مراحل اصلی RIA را شکل گرفته از گام‌های تجزیه و تحلیل سود و زیان، مشورت و همفکری، نتیجه‌گیری و توصیه‌ها، اجرای برنامه، نظارت، و ارزیابی طرح معرفی کرده‌اند؛ در حالی که داسکال و همکارانش (۲۰۱۹) RIA را دربرگیرندهٔ مراحل همچون جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، مرتب‌سازی، طبقه‌بندی، پردازش و تجزیه و تحلیل داده‌ها، و اطلاعات جمع‌آوری شده، تحلیل پایه، تحلیل گذشته‌نگر، تحلیل پیش‌بینی، و نتیجه‌گیری توصیف کرده‌اند.

در پایان گفتنی است با توجه به چارچوب استخراج‌شده بر اساس فراترکیب هر یک از گام‌های به‌کارگیری RIA در تناسب با سازمان‌های مختلف نیازمند بومی‌سازی از طریق پژوهش است تا از این طریق چارچوب بومی‌سازی شده قابل بهره‌برداری مؤثر و

مفید باشد. از این رو پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران در سازمان‌های مختلف چارچوب جامع ارائه‌شده را با در نظر گرفتن ارزش‌های سازمانی و محیطی، به صورت بومی‌سازی‌شده، تکمیل کنند. برای اجرای بهتر چارچوب ارائه‌شده، پیشنهادهای زیر می‌توانند کمک‌کننده باشند:

- قبل از هر کاری و با صرف هزینه و زمان کافی باید محیطی را که در آن قرار داریم به صورت عمیق مورد پایش قرار دهیم. البته در این مسیر اهمیت دادن به فرهنگ و ارزش‌های سازمان از نکات اساسی است که باید مورد توجه قرار گیرد.
- در اجرای ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری، بهره‌گیری از مدیریت مشارکتی و نیز کمک گرفتن از افراد شاغل در سازمان (اهمیت دادن به نگرش‌ها و طرز فکرهای آنان) ضروری است.
- از تعهد مدیریت ارشد سازمان به اجرای عملیاتی و گام به گام ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری مطمئن باشیم.
- سایر ذی‌نفع‌های کلیدی در اجرای ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری را شناسایی کنیم و با اهمیت دادن به دیدگاه‌های منطقی آنان به تسهیل فرایند اجرایی ارزیابی تأثیرات تنظیم‌گری کمک کنیم.

منابع

- امامی میبدی، راضیه و آزادانی، محمد (۱۳۹۹). پیشنهادهایی برای تعبیه ارزیابی سیاست‌ها، قوانین، و مقررات در فرایند تصمیم‌گیری. *سیاست‌گذاری عمومی*، ۶(۱)، ۳۲۳ - ۳۴۶.
- پورعزت، علی‌اصغر (۱۴۰۰). طراحی آزمایشگاه خطمشی و آرایش بخردانه صحنه تصمیم برای اجتناب از داستان آزمون‌وخطا در عرصه حکمرانی قوه مجریه. *مدیریت سازمان‌های دولتی*، ۹(۳)، ۱۶۱ - ۱۷۰.
- پوراحمدی، معین؛ مختاریان‌پور، مجید و حسن‌قلی‌پور یاسوری، طهمورث (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی اجرای خطمشی‌های خصوصی‌سازی در ایران. *مدیریت دولتی*، ۱۰(۳)، ۳۳۳ - ۳۵۶.
- دانایی‌فرد، حسن؛ تقفی، عمادالدین و مشبکی اصفهانی، اصغر (۱۳۸۹). اجرای خطمشی عمومی: بررسی نقش عقلانیت در مرحله تدوین خطمشی. *پژوهش‌های مدیریت در ایران*، ۱۴(۴)، ۷۹ - ۱۰۶.
- زرشکن عابد، لیلا (۱۳۸۷). *ارزیابی تأثیرات قانون: ابزاری برای قانون‌گذاری بهتر*. تهران: مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌ها.
- سعید، پدram (۱۳۸۲). راهنمای سیاست‌گذاری در قانون‌گذاری: بررسی الگوی ارزیابی تأثیرات قانون. *مجلس و پژوهش*، ۱۰(۴۰)، ۲۱۷ - ۲۴۰.
- صابری، علی و طحان‌نظیف، هادی (۱۴۰۰). مجلس شورای اسلامی و لزوم ارزیابی تأثیرات قانون در مرحله تقنین. *دانش حقوق عمومی*، ۱۰(۳۴)، ۱۱۳ - ۱۳۲.
- مرکزالمیری، احمد (۱۳۹۲). نسبت ارزیابی تأثیرات و ارزیابی اجرای قانون؛ بررسی موردی گزارش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در دوره هشتم. *دومین همایش ملی نقش پژوهش در قانون‌گذاری*. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. ۲۱۹ - ۲۵۶.
- Abdullah, Z., Yusoff, W. F. W., Anumudu, C.E., & Zainol, F. A. (2020). Regulatory impact analysis roles for agricultural products' qualities: Customers' perspectives for sustainability entrepreneurship. *Asian Journal of Agriculture and Rural Development*, 10(2), 563-577.
- Adelle, C., Macrae, D., Marusic, A., & Naru, F. (2015). New development: Regulatory impact assessment in developing countries—tales from the road to good governance. *Public Money & Management*, 35(3), 233-238.
- Aquila, G., de Oliveira Pamplona, E., Ferreira Filho, J. A., da Silva, A. S., de Azevedo Mataveli, J. V., Correa, J. E., ... & Garcia, G. C. (2019). Quantitative regulatory impact analysis: Experience of regulatory agencies in Brazil. *Utilities Policy*, 59, 100931
- Anderson, J. E. (1998). The struggle to reform regulatory procedures, 1978-1998. *political Studies Journal*, 26(3), 482-498.
- Ballantine, B. & Devonald, B. (2006). Modern regulatory impact analysis: The experience of the European Union. *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, 44(1), 57-68.
- Bull, R. & Ellig, J. (2017). Judicial Review of Regulatory Impact Analysis: Why Not the Best?. *Administrative Law Review*, 69(4), 725-840
- Carroll, P. (2010). Does regulatory impact assessment lead to better policy?. *Policy and Society*, 29(2), 113-122.
- Carvalho, B., Marques, R. C., & Netto, O. C. (2017a). Regulatory Impact Assessment (RIA): from the State of Art until Conceptual and Framework Proposal Model. *Contemporary Management*, 6(1), 111-126.
- Carvalho, B., Marques, R. C., & Netto, O. C. (2017b). Delphi technique as a consultation method in regulatory impact assessment (RIA)—the Portuguese water sector. *Water Policy*, 19(3), 423-439.
- Carvalho, B., Rondon, R., & Marques, R. C. (2020). Better utility regulation through RIA? Merits and implications based on the Brazilian case. *Utilities Policy*, 64, 1-9.
- Castro, C. M. D. (2014). Some aspects of implementing regulatory impact analysis in Brazil. *Revista de Administração Pública*, 48, 323-342.
- Daskal, S., Ayalon, O., & Shechter, M. (2019). Closing the loop: The challenges of regulation in municipal solid waste management. *Detritus*, 5, 3-10.
- Dudley, S., Belzer, R., Blomquist, G., Brennan, T., Carrigan, C., Cordes, J., ... & Zerbe, R. (2017). Consumer's guide to regulatory impact analysis: Ten tips for being an informed policymaker. *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 8(2), 187-204.
- Dunlop, C. A., Maggetti, M., Radaelli, C. M., & Russel, D. (2012). The many uses of regulatory impact assessment: A meta analysis of EU and UK cases. *Regulation & Governance*, 6(1), 23-45.
- De Francesco, F. & Pattyn, V. (2021). *Policy evaluation styles*. In M. Howlett & J. Tosun (Eds.). *The Routledge Handbook of Policy Styles*. 408-421.
- Ellig, J. & Fike, R. (2016). Regulatory Process, Regulatory Reform, and the Quality of Regulatory Impact Analysis 1. *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 7(3), 523-559.
- Emami Maybodi, R. & Azadani, M. (2020). Suggestions for Incorporating Evaluation of Policies, Acts and Regulations into the Decision-Making Process. *Iranian Journal of Public Policy*, 6(1), 325-349. (in Persian)

- Hansson, L. & Nerhagen, L. (2019). Regulatory measurements in policy coordinated practices: The case of promoting renewable energy and cleaner transport in Sweden. *Sustainability*, 11(6), 1687.
- Hertin, J., Jacob, K., Pesch, U., & Pacchi, C. (2009). The production and use of knowledge in regulatory impact assessment—An empirical analysis. *Forest Policy and Economics*, 11(5-6), 413-421.
- Hugé, J. & Waas, T. (2011). Converging impact assessment discourses for sustainable development: The case of Flanders, Belgium. *Environment, Development and Sustainability*, 13(3), 607-626.
- Jacobs, S. (2009). Regulatory Impact Analysis: Integrating Pro-growth Decisions into Public Policy in Developing Countries. In *Business Regulation and Public Policy* (pp. 1-11). Springer, New York, NY.
- Jacobs, S. (2004). Regulatory impact assessment and the economic transition to markets. *Public Money & Management*, 24(5), 283-290.
- Kamkhaji, J. C., Ladegaard, P., & Lundkvist, P. (2019). Risks when reforming: challenges and sustainability of RIA systems: results of the first systematic study on RIA reforms in developing countries. *European Journal of Risk Regulation*, 10(1), 187-200.
- Kai, P. & Feindt, P. H. (2015). Better Regulatory Impact Assessment: Making Behavioural Insights Work for the Commission's New Better Regulation Strategy. *European Journal of Risk Regulation*, 6(3), 361-368.
- Kirkpatrick, C. & Parker, D. (2004). Regulatory impact assessment—an overview. *Public Money & Management*, 24(5), 267-270.
- Kovac, P., Đulabic, V., & Cicin-Šain, N. (2017). Removal of administrative barriers through the recent procedural simplifications in Slovenia and Croatia. *DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review*, 8(4), 207-228.
- Kurowski, L. & Szymaniec, P. (2020). Legal Regulations Impact on Social Capital. The Case of Poland. *Slovak Journal of Political Sciences*, 20(2), 227-254.
- Kurniawan, T., Muslim, M. A., & Sakapurnama, E. (2018). Regulatory impact assessment and its challenges: An empirical analysis from Indonesia. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(1), 105-108.
- Lachal, J., Revah-Levy, A., Orri, M., & Moro, M. R. (2017). Meta synthesis: an original method to synthesize qualitative literature in psychiatry. *Frontiers in psychiatry*, 8, 269
- Manimozhi, G. & Srinivasan, P. (2018). A meta synthesis of content analysis approaches. *American Journal of Educational Research*, 6(6), 632-637.
- Markazmalmiri, A. (2012). ratio of impact assessment and law enforcement assessment; A case study of Majlis Research Center reports in the 8th period. *Second National Conference on the Role of Research in Legislation*. Tehran: Majlis Research Center. 219-256. (in Persian)
- Mota, D. M., Saab, F., Vazzoler, R. Z., Schunig, K., Donagema, E. A., Cavalcanti, G. C. B., & Troncoso, C. (2020). Regulatory Impact Assessment in pandemic times: a practical exercise in the COVID-19 context. *Revista do Serviço Público*, 71, 165-188.
- Musshoff, O. & Hirschauer, N. (2014). Using business simulation games in regulatory impact analysis—the case of policies aimed at reducing nitrogen leaching. *Applied Economics*, 46(25), 3049-3060.
- OECD. (2020). *Ex Ante Regulatory Impact Assessment: Netherlands*. Paris: OECD. <http://www.oecd.org/termsandconditions>.
- Parker, D. (2012). *Regulatory Impact Assessment and Better Regulation*. In: Wright D. & De Hert P. (Eds). *Privacy Impact Assessment. Law, Governance and Technology series*, 6, Springer, Dordrecht.
- Pankovski, M. (2021). Governance versus Authoritarian Influence in the Western Balkans. *Policy Paper*. German Marshall Fund of the United States, 2-19.
- Penev, S. & Marušić, A. (2009). Regulatory reform in five Western Balkan countries: Evidence and perspectives. *Economic Annals*, 54(182), 40-65.
- Poorahmadi, M., Mokhtarianpour, M., & Hasangholipor Yasory, T. (2018). Pathology of the Implementation of Privatization Policies in Iran. *Journal of Public Administration*, 10(3), 333-356. (in Persian)
- Pourezat, A. A. (2021). Designing Policy Laboratory and Rational Decision-Making Situation to Avoid Trial and Error in Governance of Executive Branch. *Public Organizations Management*, 9(3), 161-170. (in Persian)
- Purssell, E. & Gould, D. (2021). Undertaking Qualitative Reviews In Nursing And Education—A Method Of Thematic Analysis For Students And Clinicians. *International Journal of Nursing Studies Advances*. 100036.
- Radaelli, C. M. (2009). Measuring policy learning: regulatory impact assessment in Europe. *European Public Policy*, 16(8), 1145-1164.
- Radaelli, C. M. (2005). Diffusion without convergence: how political context shapes the adoption of regulatory impact assessment. *Journal of European Public Policy*, 12(5), 924-943.
- Rautalin, M., Syvatera, J., & Vento, E. (2020). International organizations establishing their scientific authority: Periodizing the legitimation of policy advice by the OECD. *International Sociology*, 1-22.
- Reyes, R., Romano, A., & Sottilotta, C. E. (2015). Regulatory impact assessment in Mexico: A story of interest groups pressure. *Law and Development Review*, 8(1), 99-121.

- Saab, F. & Silva, S. D. A. M. (2022). What is the quality of the regulatory impact analysis prepared by Brazilian regulatory agencies?. *Revista de Administração Pública*, 56, 529-549.
- Saberi, A. & Tahan nazif, H. (2021). Islamic Consultative Assembly & the Necessity of Regulatory Impact Assessment in the Legislative Stage. *Public Law Knowledge Quarterly*, 10(34), 113-132. (in Persian)
- Saeed, P. (2003). A policy guide in Regulation: Examining the Regulatory Impact Assessment model. *Majlis and Research*, 10(40), 217-240. (in Persian)
- Salvesen, D., Evenson, K. R., Rodriguez, D. A., & Brown, A. (2008). Factors Influencing Implementation of Local Policies to Promote Physical Activity: A Case Study of Montgomery County, Maryland. *Public Health Management Practice*, 14(3), 280-288.
- Samsonova-Taddei, A. & Turley, W. S. (2019). Accountability in an independent regulatory setting: The use of impact assessment in the regulation of financial reporting in the UK. *Journal of business ethics*, 155(4), 1053-1076.
- Saunders, M. N. K., Lewis, P., & Thornhill, A. (2019). *Research methods for business students* (8 Ed). Pearson education limited. (First published under the Pitman Publishing imprint in 1997).
- Shafiee, M., Gheidi, S., & Khorrami, M. S. (2020). Proposing a new framework for personal brand positioning. *European Research on Management and Business Economics*, 26(1), 45-54.
- Shah, K. U. (2018). Regulatory impact assessment for implementing energy efficient lighting standards in the small island developing state of Antigua & Barbuda. *Energy strategy reviews*, 22, 216-229.
- Staronova, K., Hejzlarova, E., & Hondlíková, K. (2017). Making regulatory impact assessment gender sensitive: The case of the Czech Republic and Slovakia. *Transylvanian Review of Administrative Sciences, Issue*, 51, 89-105.
- Vilnius (2000). *Methodological guide on regulatory impact assessment*. European Committee under the Government of the Republic of Lithuania.
- Welch, D. & Waddington, R. (2005). Introducing Regulatory Impact Assessment in Developing Countries: The Case of Uganda. *International Conference on Reforming the Business Environment*. Cairo, Egypt.
- Zarshekan-Abed, L. (2008). *Regulatory Impact Assessment A Method For Better Regulation*. Tehran: Majlis, Research Center. (in Persian)